

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון: דרמה
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: רומאן ונובלה
פרק רביעי: שירה (שירת ימי הביניים, שיר שלא נלמד, שירת ביאליק, שירת לאה גולדברג)
- הפרק הראשון (דרמה — 32 נקודות) הוא **חובה**.
משלושת הפרקים השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק — 34 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת לענות עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.
(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.
(4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב ב**טיוטה** (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – דרמה

שים לב: פרק זה הוא חובה.
ענה על אחת מן השאלות 1-4 (32 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"; טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר",

"מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

1. מעשים קיצוניים, תעוזה, התרסה ופריצת גבולות מאפיינים את ההתנהגות של הגיבור הטרגי. כיצד מאפיינים כאלה באים לידי ביטוי בהתנהגות של הגיבור (או הגיבורה) בטרגדיה הקלסית שלמדת? הסבר את תרומתם לבניית משמעות המחזה.
 2. מהו הרעיון המרכזי (או הרעיונות המרכזיים) בטרגדיה שלמדת? הצג שניים מן האמצעים הדרמטיים (למשל דיאלוגים, מונולוגים, ניגודים, סיבוך והתרה בעלילה) שבאמצעותם הרעיון המרכזי (או הרעיונות) מעוצב בטרגדיה.
- מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)**
3. הסבר והדגם מה מאפיין את מערכת היחסים בין בני המשפחה במחזה המודרני שלמדת. בתשובתך כתוב כיצד מערכת יחסים זו משקפת את הערכים של החברה הסובבת את המשפחה.
 4. התפאורה, אביזרי הבמה וחפצים בעלי משמעות סמלית הם אמצעים המסייעים להדגיש את הרעיונות המרכזיים במחזה. הסבר והדגם קביעה זו על פי המחזה המודרני שלמדת.

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 5-8 (לכל שאלה – 17 נקודות).
אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.

שים לב: בשאלות 5-6 אין להדגים באמצעות הסיפורים "הסיף" מאת עגנון ו"רעידת האדמה בצ'ילה" מאת פון קלייסט.
5. האם דמות מרכזית בסיפור קצר שלמדת חווה תהליך שמוביל אותה לתובנה חדשה על עצמה, על חייה ועל סביבתה? נמק והדגם את דבריך.

6. היעדר תקשורת, הסתרה, חוסר כנות וניצול הם דפוסי התנהגות המקשים על מערכות יחסים או מכשילים אותן. תאר דפוס התנהגות כזה (או דפוסי התנהגות כאלה) בסיפור קצר שלמדת, והסבר את השפעתו על מערכת יחסים מרכזית בסיפור.

הסיף / ש"י עגנון

7. במהלך הוויכוח בין המספר לסיף, המספר אומר: איש שלום אני.
מה הם הקשיים שהסיף מציב למספר, המגדיר את עצמו "איש שלום", וכיצד המספר מתמודד עם קשיים אלה? הסבר והדגם את דבריך.

רעידת האדמה בצ'ילה / היינריך פון קלייסט

ענה על שני הסעיפים א-ב.

8. א. בסיפור "רעידת האדמה בצ'ילה" הרוע שורר במשפחה, בחברה ובכנסייה.

הסבר והדגם קביעה זו. (10 נקודות)

ב. האם בסיפור זה מתוארת גם התנהגות אנושית חיובית?

נמק והדגם את דבריך. (7 נקודות)

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 9-12 (34 נקודות).

שים לב: על שאלות 9-10 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 11.

9. תאר את השאיפות והתקוות של דמות מרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת, והסבר אם היא מגשימה אותן. מה הם הגורמים המסייעים בהגשמת השאיפות והתקוות או המונעים את הגשמתן? הסבר והדגם את דבריך.

10. הגיבור הוא אינדיבידואל נערץ, אדם אקטיבי בעל אומץ ותושייה, לוחם גדול, שחייו ראויים להיכתב בספר; הוא אדם המייצג את האידיאלים והערכים של תקופתו ומצטיין במוסריות [...] הוא דמות מפתח החוצה את הגבולות האנושיים המקובלים. היפוכו של הגיבור הוא אנטי גיבור. (מעובד על פי הערך: "גיבור / אנטי גיבור", אתר האינטרנט של האנציקלופדיה של הרעיונות) על פי דברים אלה, הסבר אם הדמות המרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת היא גיבור או אנטי גיבור. הדגם את דבריך.

11. **שים לב:** על שאלה 11 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך. סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, אנה קארנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר לדמויות משונה ביצירה יש תפקידים שונים: אפיון הדמות המרכזית, קידום העלילה ועוד. בחר בדמות משנה מן הרומאן שלמדת, תאר אותה, והסבר את תפקידה ברומאן.

12. אל תיגע בזמיר / נל הרפר לי

ענה על שני הסעיפים א-ב.

סקאוט שואלת את אטיקוס מדוע הוא מגן על טום רובינסון, אף כי הוא יודע שטום לא ינצח במשפט. על כך אטיקוס עונה: גם אם לא נצליח לנצח בקרב אפילו בעוד מאה שנה, זאת לא סיבה לא לנסות. **א.** הסבר והדגם כיצד דבריו של אטיקוס משקפים את דמותו, כפי שהיא מצטיירת ברומאן כולו. (25 נקודות)

ב. האם לדעתך דבריו של אטיקוס רלוונטיים למאבקים חברתיים ופוליטיים בימינו? נמק והדגם את דבריך. (9 נקודות)

פרק רביעי — שירה

(שירת ימי הביניים, שיר שלא נלמד, שירת ביאליק, שירת לאה גולדברג)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 13-23:
 על שאלה אחת משירת ימי הביניים או על השיר שלא נלמד (שאלות 13-16),
 ועל שאלה אחת משירת ביאליק או על שאלה אחת משירת לאה גולדברג (שאלות 17-23)
 (לכל שאלה — 17 נקודות).

ענה על אחת מן השאלות 13-16.

שירת ימי הביניים

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הַיָּם בִּינִי וּבִינָה / שמואל הנגיד

הַיָּם בִּינִי וּבִינָה / וְלֹא אָטָה לְחִלּוֹתָהּ
 וְלֹא אָרוּץ בְּלֵב חֶרֶד / וְאֵשֶׁב עַל קְבוּרָתָהּ?
 אֲמַת, אִם אֶעֱשֶׂה כְּזֹאת / אֵהִי בּוֹגֵד בְּאַחֻזָּתָהּ!
 אֵהִי, אָחִי, אֲנִי יוֹשֵׁב / עָלֶי קִבְרָהּ לְעַמּוּתָהּ,
 לָהּ מִכְאוֹב בְּתוֹךְ לִבִּי / כְּמִכְאוֹבִי בְּמִיתָתָהּ.
 וְאִם אֲתֵּן לָהּ שְׁלוֹם - / וְלֹא אֶשְׁמַע תְּשׁוּבָתָהּ,
 וְלֹא תֵצֵא לְפָגְשִׁנִּי / בְּיוֹם בּוֹאִי לְאַדְמָתָהּ,
 וְלֹא תִשְׁחַק בְּקִרְבִּי / וְלֹא אֶשְׁחַק בְּקִרְבָּתָהּ,
 וְלֹא תִרְאֶה תְמוֹנָתִי / וְלֹא אִרְאֶה תְמוֹנָתָהּ,
 לְמַעַן כִּי שְׂאוֹל בֵּיתָהּ / וּבִקְבֵר מְעוֹנָתָהּ -
 בְּכוֹר אָבִי וּבֶן אִמִּי, / שְׁלוֹמִים לָהּ בְּאַחֲרִיתָהּ,
 וְרוּחַ אֵל תְּהִי נְחָה / עָלַי רוּחָהּ וְנִשְׁמָתָהּ!
 אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סָגְרוּ אוֹתָהּ.
 וְאַנּוּם עֵת וְאִיקָץ עֵת - / וְאַתָּה לְעַד בְּנוֹמָתָהּ,
 וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפָתִי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתָהּ!

כיצד המתח בין קרבה לריחוק מעוצב בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

בתשובתך כתוב גם על התרומה של השאלה הרטורית בפתיחת השיר לעיצוב מתח זה.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מליצתי בדאגתי הדופה / ר' שלמה אבן-גבירול

מליצתי בדאגתי הדופה / ושמחתי באנחתי דחופה,
ואם אראה שחוק – יבכה לבכי / לחייתי שהיא מגי קטופה.
"ידידי, הלבו עשור וששה / ספד ובכות עלי יום האסיפה –
אשר היה להמשך בילדות / בלחי כחבצלת שזופה?"
5 שפטני לבבי מנעורי / ועל כן היתה נפשי כפופה,
ושם הבין והמוסר מנתו / ונפשי החרוצה שם קצופה.
"ומה בצע בהתקצף? אבל דם / וקוה, כי לכל מכה תרופה!
ומה יועיל בכות על המצוקים / ומה יועיל לדמעה הערופה?"
ומה אוחיל ועד כמה איחל – / והיום עוד ולא מלאה תקופה?
10 וטרם בוא צרי גלעד – וימות / אנוש נכאב אשר נפשו נגופה.

פרש בתים 5-6 בשיר, והסבר כיצד בתים אלה משקפים את מצבו הנפשי של המשורר, כפי שהוא בא לידי ביטוי לאורך השיר.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

חי אהבה / טדרוס אבולעפיה

- בית 1 חי אהבה, צפרים, עופו אלי אוהבים
ושאו שלום כואבים תוך בור כלוא יושבים,
- בית 2 בי תאמרו פי רעבים הם צמאים, אבל
לחם דמעות ודם לב אוכלים שואבים,
- בית 3 יושבים בבור מאפל שפל כנפל, ובין
פרעוש ויתוש וכנים לוחטים שוכבים.
- בית 4 חיות קטנות אשר לא נקראו עוד בשם
משפתקשקין שם כמו חושקים בעת עוגבים,
- בית 5 ישרק זבוב לדבורה שם, וישן יחרק
עכבר, ויחדו עלי נפש וגוף אוהבים.
- בית 6 הנוגשים צוהרים אצים, והשוטרים
צו לבל יתנו לחם והעורבים.

כיצד המשורר מעצים את תיאור הסבל של הכלואים בבית הסוהר מצד אחד, וכיצד הוא מרכך את תיאור הסבל הזה מצד אחר? הסבר והדגם את דבריך.

שיר שלא נלמד

16. לפניך שיר בלי שם מאת פרץ דרור בנאי*. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

כִּי הֶרְחוּב הוּא סֶף בֵּיתוֹ שֶׁל הָאֱלֹהִים
וְכָל הַהוֹמָלְסִים הַגָּרִים בּוֹ הֵם נְתִינֵי
הַמְּחֻכִּים לְאַשְׁרוֹת כְּנִיסָה
וּלְאַשְׁרוֹת יְצִיאָה
5 וּבִינָתַיִם בִּימֵי הַקֹּר מְבַקְשִׁים קֶצֶת חֹם
וּבִימֵי הַחֹם קֶצֶת קוֹר
וּקֶצֶת גּוֹנְבִים
קֶצֶת מְלַקְטִים
אוֹסְפִים נְדָבוֹת בְּאֲדִישׁוֹת שֶׁל מְאֻשָּׁרִים
10 וְכִי לָמָּה אֶפְשָׁר לְצַפּוֹת מְאֻנָּשִׁים שֶׁכֶּכָּה זִיק בְּעֵינֵיהֶם
שֶׁסְּחָבוֹת עַל גּוֹפֶם
שֶׁאֵין כָּרִית לְרֹאשָׁם
שֶׁאֵין תְּקֵרָה
שֶׁאֵין קִיר
15 שֶׁאֵין מִגֵּן כְּלִשְׁהוּ
אֲלֵה אֲבָדוֹ כְּבוֹדָם וְחֲרוּתָם
וְהָיוּ לְכַתְּבַת עַל קִיר חַיִּינוּ
כָּאֵן.

* פרץ דרור בנאי — משורר ומתרגם ישראלי, יליד 1947. מספריו: **חמצן: שירים** (1980), **בדים: שירים** (1987), **שישים מתחת לאפס** (2008).

א. כיצד מוצגים בשיר חייהם של ההומלסים? הסבר והדגם את דבריך. (8 נקודות)

ב. פרש את השורה הראשונה בשיר ואת שתי השורות האחרונות בו, והסבר את תרומתן לבניית משמעות השיר.

(9 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 17-23.

שירת ביאליק

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ / חיים נחמן ביאליק

בית 1
הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ,
וְהֵי לִי אִם וְאַחוֹת,
וְהִי חִיקָךְ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
מִן־תַּפְלוּתִי הַנִּדְחוֹת.

בית 2
וּבָעֵת רַחֲמִים, בֵּין־הַשְּׁמָשׁוֹת,
שָׁחִי וְאַגַּל לָךְ סוּד יְסוּרִי:
אוֹמְרִים, יֵשׁ בְּעוֹלָם נְעוּרִים –
הֵיכֵן נְעוּרִי?

בית 3
וְעוֹד רַז אֶחָד לָךְ אֶתְּנֶדָה:
נִפְשִׁי נִשְׂרָפָה בְּלִהְבָּה;
אוֹמְרִים, אֶהְבָּה יֵשׁ בְּעוֹלָם –
מֶה־זֹּאת אֶהְבָּה?

בית 4
הַכּוֹכָבִים רְמוֹ אוֹתִי,
הִיָּה חֲלוּם – אֵךְ גַּם הוּא עֶבֶר;
עֲתָה אֵין לִי כְלוּם בְּעוֹלָם –
אֵין לִי דָבָר.

בית 5
הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶךָ,
וְהֵי לִי אִם וְאַחוֹת,
וְהִי חִיקָךְ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
מִן־תַּפְלוּתִי הַנִּדְחוֹת.

א. הסבר את שתי השורות המסיימות את הבית השני בשיר ואת שתי השורות המסיימות את הבית השלישי בשיר,

וכתוב מהי תרומתן לבניית משמעות השיר. (12 נקודות)

ב. אם גם אתה שואל את השאלה "מה זאת אהבה", האם אתה שואל מאותן הסיבות שהמשורר שואל שאלה זו?

הסבר והדגם את דבריך. (5 נקודות)

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

צִפּוֹרֵת / חיים נחמן ביאליק

כֹּל־הָעוֹלָם טוֹבֵעַ בְּאוֹר וּבִשְׁמִיר,
אוֹצְרוֹת חַיִּים לֹא־שְׁעָרִים מְסָבִים מִתְרַחֲשִׁים,
וּבְמִשְׁעַל הַנִּמְתָּח בֵּין יַעַר וְנִיר
שְׂגִינוּ הוֹלְכִים וּמַחֲשִׁים.
אָנוּ הוֹלְכִים וְהוֹלְכִים, לְשִׁבְלֵנוּ אֵין קֶץ,
אֶפְסוֹנוּ שְׂבָלִים, כְּתוּרֵנוּ צִפּוֹרוֹת,
וּבְחִנִּיתוֹת שֶׁל־זֶהב יִפְגַּעֲנוּ כָל־עֵץ
וּבְצֹאֵי צִמְרוֹת.

וְהִנֵּה נִקְלָעָה צִפּוֹרֵת כְּפָרַח בְּקִצָּה
שְׁעַר מַחְלֻפְתּוֹ הַמְּפֹזָה עַל־הַמַּחְגָּרֶת,
וּכְמוֹ רִמְזָה לִי: בָּחוּר, קוֹם שְׁקֵה־לָּהּ, וְדָמָה
אֵלַי הַצִּפּוֹרֵת!
אוּלַּם אַתָּה – הַהֲרַגְשֵׁת בַּצִּפּוֹרֵת וּבִי?
הַהֲרַגְשֵׁת, כִּי גַם־נִפְשִׁי נִתּוּנָה בְּשִׁבְי,
וּמִפְרָפֶרֶת וּתְלוּאָה, וּמִצִּפָּה לִישׁוּעָה
בְּמַחְלֻפְתּוֹ הַקְּלוּעָה?

הַדְּמוּת כְּרוֹב אִם עַב קָלָה בְּרוֹם עוֹלָם רִפְרָפָה?
אָךְ גַּם־הִיא חִישׁ הַפְּלִיגָה לְמַדִּינַת הַיָּם –
וְאֶת־הַרְהוּרִי הַטְּהוֹר כְּמוֹהָ וְרָם
נִשְׁאַה עֲמָה לְנִצָּח עַל־כֶּתֶפֶה.
וְשׁוֹב זֶהר רָקִיעַ, וְשׁוֹב תִּכְלֶת בְּלִי־סוֹף,
אֶת הוֹלְכֶת בְּרֹאשׁ וְאֵין כְּרוֹף אַחֲרֶיהָ,
וּבְקִמּוֹתֶיהָ הַמְּלֹאוֹת הַשְּׂתַרְעֵה הַנוֹף,
וְהַכֹּל בְּהִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּעֵינֶיהָ.

וּבְעֵינֶיהָ שׁוֹב אֶצִּיץ וְאַבְקֶשׁ שֵׁם תְּשׁוּבָה –
וּכְבִּתְחֻלָּה הֵן צְנוּעוֹת, שְׁתֵּי יוֹגֵי הַחֹן;
מֵה־לִּי צְנִיעוֹת עֵינֶיהָ – וּמַחְלֻפְתּוֹ מְשׁוּבָה,
הִיא אוֹמֶרֶת לִי: הֵן!
מִהְרִי, מִהְרִי, אַחֲוֹתִי, נְבוּאָה הַיַּעֲרָה,
תַּחַת חֶפֶת אֲשֶׁרִיו לָךְ כָּל־נִפְשִׁי אֶפִיקָה,
וְאֶת־כָּל־אַהֲבָתִי הַתְּלוּיָה בְּשַׁעֲרָה
נְמִית שְׂגִינוּ בְּנִשְׁיָקָה.

רַגַע אֶחָד לִי נִדְמָה: בִּיעַר הֶלֶז,
הַמֶּאֱפִיל וּמִשִּׁיב צָנָתוֹ עָלֵינוּ,
גִּנּוּז מְטֻמָּן מִסְתָּרִים, הַמְּשַׁמֵּר מֵאֵז
וּמִעוֹלָם לְשִׁנּוּי –
פֶּתֶאֱם רַחֲפָה הַקֶּמָה – וּמִפָּה אֱלִיפָה
עֶבֶר רֶטֶט קָרְנִים עַל־פְּנֵי הָאוֹקְיָנוֹס.
הוּא, מִי הַשְּׁלִיג עָלֵינוּ – וּבִשְׁפַע כָּזָה,
חֵיל צִפּוֹרוֹת לְבָנוֹת?

א. תאר את מוטיב מחלפות השיער בשיר, והסבר את תרומתו לבניית משמעות השיר. (12 נקודות)

ב. בחר מן השיר תיאור של חיזור שנגע לליבך או תיאור של חיזור שמקומם אותך, והסבר מדוע בחרת דווקא בתיאור הזה. הדגם את דבריך. (5 נקודות)

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

עם דמדומי החמה / חיים נחמן ביאליק

בית 1 עם דמדומי החמה אל החלון נא-גשי
ועלי התרפקי,
לפתי היטב צוארי, שימי ראשך על-ראשי -
וכה עמי תדבקי.

בית 4 הם האיים הרחוקים, העולמות הגבהים
זו בחלומות ראינום;
שעשוננו לגרים תחת כלהשמים,
וחיינו - לגיהנם.

בית 2 ומחשקים ודבקים, אל הזהר הנורא
דומם נשא עיינינו;
ושלחנו לחפשי על-פני ימי האורה
כל-הרהורי לבנו.

בית 5 המה איי-הזהב זו צמאנו אליהם
כאל ארץ מולדת;
שכל-כוכבי הליל רמזו לנו עליהם
באור קרן רועדת.

בית 3 והתנשאו למרום ביעף שוקק כיונים,
ובמרחק יפליגו, יאבדו;
ועל-פני רכסי ארגמן, אייזהר אדמונים,
ביעף דומם ירדו.

בית 6 ועליהם נשאנו בליירע ועמית
כשני פרחים בציה;
כשני אבדים המבקשים אבדה עולמית
על-פני ארץ נכריה.

א. תמונת האוהבים בבית הראשון בשיר מעוררת ציפייה, אך בהמשך השיר הציפייה אינה מתממשת.

האם אתה מסכים עם קביעה זו? הסבר והדגם את דבריך. (12 נקודות)

ב. בחר מן השיר תמונה שנגעה לליבך, והסבר מדוע בחרת בה. הדגם את דבריך. (5 נקודות)

שירת לאה גולדברג

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

הָאֲמָנָם עוֹד יָבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהּ וּבְחֶסֶד / לאה גולדברג

הָאֲמָנָם עוֹד יָבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהּ וּבְחֶסֶד,
וְתִלְכִי בְשׂוּדָה וְתִלְכִי בּוֹ כְּהֶלֶךְ הַתָּם,
וּמִחֲשׁוֹף כְּפִי־גִלְגָלִי יִלְטֹף בְּעֵלִי הָאֶסְפָּסֶת,
אוֹ שְׁלִפְי־שִׁבְלִים יִדְקְרוּ וְתִמְתַּק דְּמִירָתָם.

אוֹ מָטָר יִשְׁיגֶךָ בְּעֵדַת טְפוֹתָיו הַדּוֹפְקֹת
עַל כְּתִפִּיךָ, חֲזֹף, צוּאֲרֶךָ, וְרֹאשְׁךָ רַעְנָן.
וְתִלְכִי בְשׂוּדָה הָרֹטֵב וְיֶרֶחַב בְּךָ הַשֶּׁקֶט
כְּאוֹר בְּשׁוּלֵי הָעֵנָן.

וְנִשְׁמַתְּ אֶת רִיחוֹ שֶׁל הַתָּלָם וְנֶשֶׁם וְרֹגֶעַ,
וְרֹאיתְּ אֶת הַשָּׁמַשׁ בְּרֹאֵי־הַשְּׁלִילִית הַזֹּהֵב,
וּפְשׁוּטִים הַדְּבָרִים וְחַיִּים, וּמִתָּר בָּם לְנֹגֶעַ,
וּמִתָּר, וּמִתָּר לְאַהֲבָה.

אֶת תִּלְכִי בְשׂוּדָה. לְבִדָּךְ. לֹא נִצְרָבֶת בְּלֶהֱט
הַשְּׂרָפוֹת, בְּדָרְכִים שְׁסֻמּוֹ מְאִימָה וּמִדָּם.
וּבִישָׁר־לֵבב שׁוֹב תִּהְיִי עֵנָה וְנִכְנָעַת
כְּאֶחָד הַדְּשָׁאִים, כְּאֶחָד הָאָדָם.

בימי מלחמה אסור [...] לשכוח את הערכים האמיתיים של החיים [...] לעולם יהא שדה שיבולים טוב ויפה משממה, שעברו עליה הטנקים.

(לאה גולדברג, "על אותו נושא עצמו", **השומר הצעיר**, 8.9.1939)

הסבר והדגם כיצד דברים אלה של המשוררת באים לידי ביטוי בשיר זה.

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָרֶן / לאה גולדברג

בית 1 כָּאֵן לֹא אֶשְׁמַע אֶת קוֹל הַקּוֹקְיָה.
כָּאֵן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מְצוּנַת שָׁלֵג,
אֲבָל בְּצֵל הָאֲרָנִים הָאֵלֶּה
כָּל יְלָדוֹתַי שָׁקְמָה לְתַחֲיָה.

בית 2 צִלְצוֹל הַמְּחַטִּים: הִיָּה הִיָּה ---
אֶקְרָא מוֹלְדֵת לְמֶרְחַב־הַשָּׁלֵג,
לְקֶרֶח יִרְקֶרֶח כּוֹבֵל הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה.

בית 3 אוֹלֵי רֶק צִפְרֵי־מָסַע יוֹדְעוֹת -
כְּשֶׁהֵן תְּלוּיוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם -
אֶת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

בית 4 אֶתְכֶם אֲנִי נִשְׁתַּלְתִּי פַעַמִּים,
אֶתְכֶם אֲנִי צִמַּחְתִּי, אֲרָנִים,
וְשָׂרָשֵׁי בְשָׁנִי נוֹפִים שׁוֹנִים.

בבית השני בשיר נזכרת המילה "מולדת", ואילו בבית השלישי נזכרות "שתי המולדות".
על פי השיר כולו, הסבר והדגם כיצד המשוררת מתמודדת עם המתח בין מולדת אחת לשתי מולדות.

22. לפניך סונט ב, מתוך מחזור הסונטים: "שִׁירִי אֶהְבֶּה מְסַפֵּר עֲתִיק" מאת לאה גולדברג (המתחיל במילים "וְלֹא הָיָה בִּינִינוּ אֶלָּא זֶהר"). קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

וְלֹא הָיָה בִּינִינוּ אֶלָּא זֶהר
עָנוּ שֶׁל הַשְׁכָּמָה בְּרָחוּב כִּפְרִי
וְלִבָּלוּבוּ שֶׁל גֶּן בְּטָרֶם פְּרִי
בְּלֶכֶן תִּפְרָחְתּוּ יִפְתֹּה־הַתָּאֵר.

וּמָה מְאֹד צָחֲקָתָּ בְּאֶמְרִי
כִּי אֵל הַשִּׁחַר הָעֵנֵג כְּנֹרֵד
אֶקְרַב וְאֶקְטָפְנוּ לְמִזְכָּרְתָּ
וְאֶשְׁמְרֶנּוּ בֵּין דְּפֵי סִפְרִי.

אֶת זְרוּעֶךָ נִשְׁאָתָּ, הַתְּזָכֵר?
וְהַנִּידוּת אֵט עֲנָף תְּפֹחַ,
וְעַל רֹאשִׁי יֵרֵד מָטָר צָחֹר.

מֵאַחֲרֵי גִבָּה הַכֶּפֶר גֵּעוֹר,
הַחֲלוֹנוֹת נִצְטָלְצְלוּ עִם רוּחַ -
וְלֹא הָיָה בִּינִינוּ אֶלָּא אוֹר.

בשיר זה מתואר האושר שבהתאהבות בצד החשש שאושר זה יבוא אל קצו.
הסבר והדגם קביעה זו.

23. קרא את מחזור השירים (שירים א-ג) שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הסתכלות בדבורה / לאה גולדברג

א	ב
ברבוע חלון מואר – על שמשה, מבחוץ, צללית של דבורה כמעט אין לראות את כנפיה.	בשמש היא היתה עליה זהב נופל, בפרח היא היתה טפה של דבש אפל, ואגל טל בנחיל של כוכבים – ופה היא צל.
הפוכה. גוף צר. שש רגלים דקות – בגלוי עירם, באיום מכער זוחלת דבורה.	מלה אחת של שיר בנחיל המצלצל, בשורת רצון נמרץ בתוף שרב עצל, תנועת האור באפר דמדומים – ופה היא צל.
איך נכתיר אותה בדברי שירה? איך נשיר ומה? יבוא ילד קטן ויאמר: המלכה עירמה.	ג מדבשך? מי יזכר את דבשך? הוא שם, הרחק, בכנרת. כאן, בשמשה מוארה, גופך, ראשך – כלך עקץ, שנאה אינאונים עלובה ועורת. הפחד הורג. השמרי לנפשך.

כתוב כיצד בא לידי ביטוי במחזור השירים "הסתכלות בדבורה" הניגוד בין אור ובין צל, והסבר את תרומתו לבניית המשמעות של מחזור השירים הזה.

בהצלחה!